

Sari Mäki-Penttilä

Metsänpohjan kautta kohtasin ulkoilmakirjoittajat

ARVIO:

Camille Manfredi,

Nature and Space in Contemporary Scottish Writing and Art.
2019, Palgrave, DOI 10.1007/978-3-030-18760-6

Camille Manfredi kirjoittaa ulkoilmakirjoittajien ja vaeltavien taiteilijoiden kautta esiin toisenlaista Skotlannin karttaa. Poeettisen maantieteen karttaa, joka pohjautuu erilaisiin taiteilijoiden paikantumisiin ulkoluonnossa. Maantiedettä lähestytään kognitiivisina rakenteina, jotka voivat olla sanallisia tai sanattomia.

Polkuolento (Robert Macfarlane) vaeltaa ja kokee yhteyttä kauas menneisyyteen polkujen muistilinjojen kautta. Poeettinen kalastaja (Andrew Greig) istuu rannalla ja kalastaa sekä runoja että kaloja.

Mentaalinen maantieteilijä (Linda Cracknell) keikkuu ponin selässä kirjoittaen ja Andy Goldsworthy nostaa luonnonkiviä päällekkäin korjatakseen Skotlannin maaseudun lammastarhoja. Kiveä nostaessaan hän yhdistyy menneisyyteen, toiseen aikaan tässä ajassa ja tässä hetkessä. Hän on agrikulttuurin monumentin äärellä.

Luen Manfredin teoksen. Muutamia päiviä kirjan lukemisen jälkeen makaan metsänpohjassa sammaleiden ja mustikoiden seassa. Lähes olematon tuuli käy iholle, muurahaiset juoksevat iholla. Olen metsässä. Olen kotona. Makaan, kunnes huomaan, että he saapuvat seurakseni metsään. Kuin muurahaiset iholla he vaeltavat tajunassa polkuisina ajatuksina. He. Manfredin tutkimat kirjailijat, taiteilijat ja heidän teoksensa.

Linda Cracknellin kirjoittaminen alkaa henkilökohtaisesta luontokokemuksesta, siitä kuinka oleminen luonnossa koetaan omalla iholla ja hengityksellä. Saappaiden mutaantuminen, korkealla kukkulalla nukkuminen ja suomalaisen veden pärskähdys ovat kokemuksena osa hänen kirjoitusprosessiaan. Hän myös piirtää kirjoituksiinsa. Ne ovat karttamaisia luontokokemuksen kuvauksia, jotka eivät jäljittele todellista paikkaa sellaisenaan, vaan ilmentävät paikantunnetta ja kokemusta. Kartat ovat hetken tallenteita kinesteettisestä kokemuksesta ja ajasta: *space engenders language as much as language engenders space*.¹

Luontoesseisti Robert Macfarlane kulkee esseeteoksessaan² muinaisilla poluilla ja pyhiinvaellusreiteillä seuraten laajaa muinaista reittiverkostoa. Hän luonnehtii kävelemistään muisteluksi ja raportoi poluilla kulkemista historian tutkijan tarkkuudella. Macfarlane kulkee polkuja luodakseen ajatuksia, mutta välttää suoraa subjektiivisuutta ja eläytyy mieluummin polkujen muistiin, jonka kävely herättää. Hä-

1 Manfredi 23–25, 36. Manfredi tarkastelee Cracknellia mm. tämän Doubling back teoksen kautta.

2 *Old ways: A Journey on foot* -teoksessa

nen ajatuksensa ei ole valloittaa tutkimatonta maisemaa, vaan kulkea kunnioittaen kuin pyhiinvaeltaen.³

Ulkoilmarunoilija Andrew Greig kirjoittaa, kiipeilee ja kalastaa. Hän kokee, että runoudella ja kiipeämisellä yhteistä on kohonnut olemisen tunne ja täysi tietoisuus sitoutumisesta paikkaan. Greig ei etsi luontokokemuksesta todellisuuspakoista vapautusta tai emotionaalista anestesiaa, vaan vastavuoroista, mielikuvituksellista, havainnollista ja empaattista suhdetta luontoon.⁴

Hänen paikkakokemustaan kuvaa seuraava: *This place is absorbing us. As its lures sink, we are perhaps as much fished as fishing.* Tällaisessa hetkessä paikan ja tilan kokemukset haajoavat: rajat katoavat ruumiillisen olemisen ja ympäristön, kokijan ja kohteen väliltä. Toteutuu vuorovaikutteinen soveltaminen yhteen ei-humaanin ja humaanin välillä. Ruumiillinen kokemus antaa mahdollisuuden kokea tuon syvyyden, painon ja vastavuoroisen imeytymisen tunteen.⁵

Ulkoilmarunoilija Thomas A. Clarkin verbaalinen ja ei-verbaalinen taide noudattaa minimaalisen materiaalisen ja kielellisen intervention etiikkaa, joka saavutetaan kävelemällä pois merkitysten sosiaalisista ja kulttuurisista rakenteista. Tällaiset rakenteet estävät pääsemään siihen, mikä on itsemme ulkopuolella olemista. Kun ihminen luopuu sellaisista hallitsevista sitoumuksista kuten omaisuus, uskomukset ja mielipiteet, prekognitiivinen harmonia ihmisen ja luonnon välillä voi toteutua.⁶

3 31–33.

4 49.

5 50, 52.

6 53–55.

Clark on todennut, että suuret maisemat tekevät meihin vaikutuksen painollaan ja mittakaavallaan, mutta tunte mattomat anonyymit paikat, joilla ei ole nimeä, varastavat sydämen, ja että *walking is a mobile form of waiting, when it is not, purely and simply, an invitation to 'sit still'*.⁷

Puutarharunoilija Gerry Loose katselee kärsivällisesti ja pitkään vanhaa tammea tai sitä kun hämähäkki kutoo verkkoa. Hän lähtee liikkeelle kokemuksesta ja kuinka hetket luovat rajapinnan humanin ja ei-humanin maailman välillä. Loosella ei ole muuta tarkoitusta kuin tarkkailla pilvien runoutta ilman syytä: egoismista vapautuminen, *clearing out of the mind* ja tätä kautta kirjoittaminen. Loosella on ekologiatausta; hänen runoutensa perustana on laaja puutarhanhoito- ja ympäristöasioiden tuntemus. Hänen runoudessaan yhdistyvät luonnonhistoria ja huolellinen luonnontarkkailu.⁸

Ulkoilmakirjoittajat kulkevat luonnossa ja taltioivat luontoa paperille, äänitteelle, valokuvaan, itseensä ja tuovat sen julkaistulle alustalle muille näkyväksi ja jaettavaksi toisten kanssa. Yhteistä näille ulkoilmakirjoittajille on se, että kirjoitus alkaa kokemuksesta, hiljaisuudesta, luonnossa olemisesta ja luonnon tarkasta havainnoinnista, kuten edellä on tullut ilmi.

Myös oikopoeettinen Kathleen Jamie lähtee liikkeelle hiljaisuudesta, siitä, että löytää kielestä vapaan olemisen paikan. Hän istuu vaitonaisena tekemässä havaintoja valaiden kiduksen liikehdinnästä ja pyrstön heilahduksesta. Ja

7 54–55.

8 78, 81.

mie perustaa runonsa tälle intensiiviselle luonnonlähteelle. Hänen kirjoituksissaan näkyy aistillisen läheisyyden hetket ja symbioottiset kohtaamiset humaanin ja ei-humaanin välillä; tila ei ole tarkkailtavan eläimen eikä hänen – tarkkailijan tilaa, vaan jotain yhteistä.⁹

Luonnossa olemisen tarkoituksena voi olla taiteen tekeminen, mutta myös niin, että ulkoilmakirjoittaja elää luontokokemusta ja vaeltaminen sinänsä on jo itse tarkoitus. Mahdollinen taideteos, joka luontokokemuksen kautta syntyy, on jotain joka sattuu syntymään samalla, mutta siihen ei pyritä. Ekologinen kävelijä Hamish Fulton on yksi näistä taiteilijoista. Hänelle kävely on taidetta, ja taideteos on tämän kävelytyön sivutuote. Fultonin kävely on hiljaista, askeettista ja meditatiivista, jolloin symbolinen ja sanallinen ajattelu keskeytyvät. Hän sitoutuu luontoon istuma- ja kävelymeditaatioiden kautta harjoittaakseen tarkkaavaisuutta, ruumiillista ympäristötietoisuutta ja valpasta läsnäoloa.¹⁰

Manfredin tutkimuksessa on myös taiteilijoita, joille luontoympäristö muodostaa taiteen esittämisen paikan. Ääni- ja videotaidemaalari Hanna Tuulikki toteuttaa laulua ja liikettä sisältäviä teoksia merimaisemassa ja vuorilla. Hänen paikkaspesifit kielen ulkopuoliset äänitaideteokset osoittavat kuinka ääni ja musiikki voivat lumota ihmisen paikkaan ja saattaa humaani ja ei-humaani yhteen.¹¹

Tuulikin *Voice of the bird* -teos on naislauluryhmälle sävelletty muotokuva lintujen ja ihmisten välisestä suhteesta.

9 32, 87–89, 100.

10 59–61.

11 154–156.

Teoksessa yhdistyvät gaelilaiset laulut, linnunlauluimitatio, tuulen ja aaltoilevan meren äänet. Laulajat ovat sijoituneena veteen ja kahlaavat rantaviivassa. Tuulikki luo mytologisella ja shamanistisen sävyisellä taiteellaan auraalisia ikkunoita, joissa ääni ja musiikki toimivat esikielelliseen tilaan paikannuttajana, mikä voi olla vapauttavaa ja epifaanista.¹²

Metsänpohjassa maatessa koen jotain vapauttavaa ja epifaanista. Kevyt tuuli keinuttaa puita. Makaan metsässä ja uppoan syvemmälle vihreään kuin koskaan. Jonkin aikaa tunnen, kuinka metsänpohja painuu selkääni vasten. Piirrän ruumiillisella olemiselläni poeettista karttaa. Pian rajaa sammalen ja selän välillä ei enää ole ja on vain epifaaninen uppoaminen.

Metsänpohjassa makaamisessa on jotain ristiriitaista yksinäis-kuulumista ja irrallis-juurtumista. Aluksi tuntuu, että olen irti ihmisistä ja ihmisolosta. Tämä saa tuntemaan irrallisuutta ja yksinäisyyttä siinä mielessä, että olen tällä tienoolla ainoa ihminen, nämä muut ovat puita, kasveja, lintuja, hyönteisiä. Toisaalta taas kun ihmisolo liukenee, olemiseen virittyy kokonaisvaltaista kuulumisen ja juurtumisen avaruutta. Tässä kokemuksessa toteutuu jokin paikantuminen, jota Manfredi ulkoilmakirjoittajien kautta hahmottelee esiin.

Kun ulkoilmakirjoittajat kulkevat luonnossa,¹³ he luovat ja sijoittavat itseään jatkuvasti uudestaan. Oma itse ja koet-

12 158–160, 162.

13 Olen keskittynyt tässä kirjoituksessa ulkotilaan ja luontoon kirjoittajan tilana ja paikkana. Manfredin tutkimuksessa yksi tarkastelun kohde on myös *digitaalinen tila julkisena ja sosiaalisena tilana, joka on sekä globaali että paikallinen*.

tu paikka koetaan ohimenevänä, muuttuvana ja tilannekohtaisena.¹⁴ Luonnossa liikkuminen ja luontohavainnot tuovat tekstiin rytmiä ja kronotooppisuutta, jolloin tila, aika ja tarinallisuus punoutuvat yhteen. Toteutuu verbaalinen maisemointi, kuten Macfarlanella, joka valitsee reitin ja tulkitsee askelillaan olemista ja maisemaa. Askeltaminen polulla nousee kuvaksi kirjoittamiselle. Käsinkirjoitettu teksti piirtyy paperille sanavälein ja katkoksin, kuten askeleet. Luonnossa vaeltava lukee maata.¹⁵

Manfred on tutkinut maan ja tilan representaatioita skotlantilaisten tai Skotlantiin kytköksissä olevien kirjoittajien ja taiteilijoiden tekemien teosten kautta. Näitä taiteilijoita ja ulkoilmakirjoittajia yhdistää se, että heidän teoksensa ovat syntyneet ruumiillisesta omakohtaisesta läsnäolosta ja vuorovaikutuksesta ulkona luonnossa. Toinen yhdistävä tekijä on teosten paikkaspesifisyys. Paikkaspesifinen taide liittyy paikalliseen identiteettiin ja on tuotettu tietyssä paikassa ja tämä sijainti on keskeinen osa taideteosta, sen julkaisemista ja vastaanottamista.¹⁶

Manfredin tutkimia taiteilijoita yhdistää myös heidän teostensa ympäristöystävällisyys ja -vastuullisuus. Teokset eivät niinkään ilmennä ihmiskeskeistä läsnäoloa, vaan lähinnä ymmärrystä siitä, että ihminen on osa luonnonhistoriaa ja että ympäristö on prosessi eikä muuttumaton tila. Ympäristövastuu on taideteoksen eettinen orientaatio.¹⁷

14 204–205.

15 32–33.

16 10

17 10–11.

Kirjoittaminen ja luominen luonnossa ovat kulkemista ei-tietämisen alueella. Subjektista tulee haavoittuvainen, kun hän menettää tunnun omasta keskuksestaan ja muuttuu egosentrisestä ekosentriseksi.¹⁸

Manfredin tutkimuksen lähtökohta on *conseptual purgatory a land*. Sanallinen ajattelu on kulkenut läpi pääni. Kuin muurahaisten polku. Muurahaisen nipistys keskeyttää konseptuaalisen orientoitumisen ja havahdun täydesti metsään. Muurahainen on erityisen mieltynyt oikean jalan nimettömän ja keskimmäisen varpaan väliin. Iho on siinä niin herkkää ja ohutta, että nipistys tuntuu kasvojen lihaksissa asti.

SARI MÄKI-PENTTILÄ *on metsässä kirjoittava sanataiteilija ja poeettinen nomadi, joka luo tekstinsä luonnossa vaeltamisen, hiljentymisen ja kokemisen kautta. Tutkii kirjoittamalla tajuntaa ja tekee parhaillaan väitöstutkimusta luonnossa kirjoittamisesta. On saanut innoitusta ja rohkaisua Camille Manfredin teoksesta omaan metsäisen nomadin ja runoilijan tutkimukseen. Tämä kirjoitus on syntynyt metsäkokemuksen kautta.*

18 205.